

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-28>

УДК: 341.1: 341.2

ГАВРИЛЕНКО О. А.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного і європейського права
E-mail: o.gavrylenko@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5554-4919>
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

ЛОГВИНЕНКО І. А.

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
E-mail: igor_logv@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1505-4418>
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, 61000, просп. Льва Ландау, 27

ЛОГВИНЕНКО Є. С.

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного і міжнародного права та прав людини
E-mail: evgeniyalogvinenko11@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7687-843X>
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, 61000, просп. Льва Ландау, 27

НАРОДЖЕННЯ МОДЕРНОЇ СУВЕРЕННОЇ ДЕРЖАВИ І «ДЕПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ» МІЖНАРОДНОГО ПРАВА (КІНЕЦЬ XVI – ПОЧАТОК XIX ст.)

АНОТАЦІЯ. Здійснено історико-правовий аналіз процесу становлення модерної суверенної держави та його наслідків для архітектури міжнародного права протягом кінця XVI – початку XIX ст. Показано, що утвердження суверенітету як основного принципу політичної організації спричинило радикальну трансформацію міжнародно-правового порядку – від середньовічного універсалізму з багатоплановою структурою влади та множинністю суб'єктів до державоцентричної системи, у якій саме держава постає єдиним і винятковим носієм міжнародної правосуб'єктності.

Доведено, що процес «деперсоналізації» міжнародного права, тобто витіснення індивіда з кола безпосередніх суб'єктів правовідносин, був закономірним результатом формування модерної державності. В середньовічному порядку певні категорії осіб (купці, дипломати, представники привілейованих корпорацій) могли виступати учасниками міжнародних відносин. Проте з переходом до суверенітету, концептуально оформленого у працях Жана Бодена та Гуго Гроція, а пізніше закріпленого у доктрині Пуфендорфа, Бяйнкерсхука та Ваттеля, міжнародне право набуло виразно інституційного, міждержавного характеру. Вестфальський мир 1648 року символізував цю трансформацію, прийнявши за основу міжнародних відносин принципи територіальної цілісності, рівності та невтручання. Ці базові принципи визначали державу як єдину повноцінну юридичну особу на міжнародній арені.

Окрему увагу приділено інтелектуальним і концептуальним аспектам процесу деперсоналізації: перехід від династійно-особистісної логіки зовнішніх відносин до раціоналізованої взаємодії держав; формування інституційного дипломатичного і військового механізму; закріплення доктрини війни як прерогативи суверенів. Ці зміни супроводжувалися не лише звуженням юридичної видимості особи, але й утвердженням позитивістського підходу до міжнародного права як системи, що регулює виключно міждержавні відносини.

Зроблено відповідні узагальнення та висновки, де зокрема зазначено, що історичне витіснення індивіда з міжнародного правопорядку мало довготривалі наслідки для структури міжнародного права XIX–XX ст., але водночас заклало підґрунтя для сучасних дискусій про співвідношення суверенітету та прав людини, міжнародної відповідальності держав і правосуб'єктності особи. Наголошено, що вивчення історії деперсоналізації міжнародного права дозволяє краще зрозуміти походження сучасного глобального правопорядку та суперечності, які й сьогодні визначають баланс між державою та індивідом у міжнародно-правовій системі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародне право, суверенітет, модерна доба, деперсоналізація, правосуб'єктність, універсалізм, державоцентризм.

Як цитувати: Гавриленко О.А., Логвиненко І. А., Логвиненко Є.С. Народження модерної суверенної держави і «деперсоналізація» міжнародного права (кінець XVI – початок XIX ст.). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2025. Вип. 40. С. 248-259. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-28>

In cites: O.A. Havrylenko, I. A. Lohvynenko, Ye. S. Lohvynenko (2025). The birth of the modern sovereign state and the "depersonalization" of international law (late 16th – early 19th century). *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (40), P. 248-259. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-28> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Проблематика правового статусу особи у міжнародному праві нерозривно пов'язана з історією становлення та трансформації держави як головного суб'єкта міжнародного правопорядку. У процесі формування класичної системи міжнародного права в Новий час відбулися глибинні зрушення, які докорінно змінили архітектуру міжнародних відносин, поставивши державу в центр правового простору і витіснивши особу з поля міжнародної правосуб'єктності. Цей процес, який можна визначити як деперсоналізацію міжнародного права, був не випадковим, а концептуально обумовленим – передусім історичним становленням суверенної держави як правового й політичного феномена.

У середньовічному універсалістському порядку правова багатоскладовість, існування паралельних ієрархій влади (папство, імперія, феодална система), а також специфічна роль корпорацій і привілейованих осіб давали можливість певним категоріям індивідів бути учасниками міжнародних правовідносин. Однак із утвердженням суверенітету як базового принципу політичної організації – насамперед у його класичній формі, запропонованій Жаном Боденом і трансформованій у міждержавну площину Гуго Гроцієм – міжнародне право набуває чітко державоцентричного характеру. Індивід відтепер мислиться як внутрішній елемент національної юрисдикції, а не як безпосередній суб'єкт зовнішніх правовідносин.

Актуальність звернення до цього історичного процесу зумовлена не лише потребами реконструкції витоків сучасного міжнародного права, а й сьгоднішніми дискусіями щодо співвідношення держави та особи у глобальному правопорядку.

Суперечливі тенденції початку XXI століття – зростання ролі інститутів міжнародного кримінального правосуддя, активізація дискурсу прав людини, водночас посилення сувереністських наративів у зовнішній політиці провідних держав – виразно демонструють, що проблема меж міжнародної правосуб'єктності особи знову стає предметом гострих дебатів. Для їх належного розуміння необхідне історико-правове осмислення того, як і чому саме у період кінця XVI – початку XIX століття відбулася фундаментальна «деперсоналізація» міжнародного права.

Таким чином, дослідження народження модерної суверенної держави та трансформації, що супроводжували цей процес, дозволить не лише простежити генеалогію класичного міжнародного права, але й глибше осягнути виклики сучасності, у яких відлунюють ті самі базові дилеми: хто є первинним носієм міжнародно-правових прав та обов'язків – держава чи особа?

Метою цієї статті є аналіз процесів становлення суверенної держави як основи модерного міжнародного порядку та окреслення основних концептуальних та інституційних наслідків «деперсоналізації» міжнародного права. Визначена мета потребує дослідження (або визначення) особливостей взаємозв'язку між доктриною суверенітету, юридичним статусом особи та структурною еволюцією міжнародно-правової системи в ранньомодерну епоху. Задля більш повного розуміння проблеми вбачається необхідним звернутися до витоків критики класичної моделі міжнародного права, що наприкінці XVIII століття започаткували поступове повернення індивіда до кола юридично видимих і значущих фігур у міжнародному правопорядку.

Стан наукового опрацювання теми. Питання витоків і трансформацій міжнародного права ранньомодерного часу отримали значну увагу у зарубіжній історико-правовій науці. Класичними є дослідження Т. Вокера [1], Ф. Лорана [2], А. Нуссбаума [3], Л. Оппенгейма [4] та ін., які розглядали становлення суверенної держави та закріплення державоцентричної парадигми в міжнародному правопорядку. Сучасна європейська історіографія представлена працями В. Греве [5], М. Коскенніємі [6], С. Неффа [7], Р. Лесаффера [8, 9], Д. Горь [10], які інтерпретують деперсоналізацію міжнародного права в контексті ширших процесів модерності, секуляризації та формування європейської системи «вестфальських» держав.

У вітчизняній міжнародно-правовій науці ця проблематика лише поступово входить до кола системних досліджень. Традиційно увага науковців була зосереджена переважно на розвитку позитивного міжнародного права XIX–XX ст. Окремі аспекти становлення класичного міжнародного права порушувалися в статтях, монографіях, узагальнюючих курсах, навчальних посібниках і підручниках (зокрема,

у працях А.І. Дмитрієва, Ю.А. Дмитрієвої, О.В. Задорожного [11], О.В. Буткевич [12], В.В. Мицика [13], К.О. Савчука [14], О.В. Кресіна [15], С.І. Лимана, А. Парфіненка [16] та ін.). Історичні витоки «деперсоналізації» міжнародного права та генеза державоцентричної моделі знайшли відображення в публікаціях Т.Л. Сироїд, Л.О. Фоміної [17] та Т.В. Псьоти [18, 19]. Однак зазначені проблеми розглядалися в рамках авторських наукових тем і не були предметом окремого дослідження.

Важливо відзначити, що в українському контексті зростає інтерес до історико-правових передумов сучасних дискусій щодо міжнародної правосуб'єктності особи. Це простежується у працях останніх десятиліть, де дедалі частіше порушується питання співвідношення суверенітету та прав людини, ролі міжнародних кримінальних трибуналів, а також – історичної спадкоємності між модерним та сучасним міжнародним правопорядком (дослідження О.В. Задорожного [20], О.В. Буткевич [21], О.В. Тарасова [22], О.М. Солоненка [23], Н.-Т. Ю. Аношиної [24], К.С. Колісніченко [25], В.С. Ржевської [26] та ін.).

На завершення історіографічного огляду теми зазначимо, що окремі проблеми народження модерної суверенної держави та витіснення особи з міжнародного права розглядалися вітчизняними правознавцями. Разом з тим, можемо констатувати, що цілісне дослідження цього процесу в контексті правової історії Європи кінця XVI – початку XIX століття залишається важливим науковим завданням.

Основні результати дослідження.

Історичні передумови становлення суверенної держави.

Формування модерної суверенної держави як основного суб'єкта міжнародного права було зумовлено глибокими трансформаціями у сфері політичної влади, правосвідомості та геополітичного устрою, що відбувалися у пізньосередньовічну та ранньомодерну добу. Ці процеси означали поступовий розпад середньовічного універсалізму та утвердження нової парадигми політичної організації світу, в якій індивід утратив правосуб'єктну видимість на міжнародній арені, а державність набула виразного суверенного характеру.

В епоху Середньовіччя правова й політична структура європейського суспільства ґрунтувалася на ідеї універсального порядку, втіленого у двох головних інституціях – Папстві та Священній Римській імперії. Обидва центри претендували на верховенство, внаслідок чого утворювався своєрідний дуалізм влади, який не лише ускладнював ієрархію

політичної лояльності, а й сприяв юридичній поліцентричності. Правовий простір був фрагментований між канонічним правом, римським правом, звичаєвими нормами, феодалними привілеями та локальними статутами, що разом унеможливлювали існування єдиної суверенної волі як джерела права.

Реформація XVI століття зруйнувала духовну монополію католицької церкви, започаткувавши радикальну секуляризацію політичного дискурсу. Під гаслом *sola scriptura* протестантські громади підважили претензії Папства на вселенське верховенство, що дозволило світським володарям здобути контроль над релігією як елементом державного устрою. Наслідком цього стала поступова емансипація політичної влади від церковної ієрархії, що, у свою чергу, зміцнило підвалини ідеї державної автономії та політичної цілісності.

На тлі релігійних війн і династичних конфліктів відбувалося конституювання абсолютної монархії як форми правління, яка втілювала принцип неподільної, централізованої влади. Монарх перетворювався на уособлення державної єдності, джерело законодавчої ініціативи, адміністративного контролю та фінансової мобілізації. Інституціоналізація централізованої бюрократії, регулярної армії та податкової системи стала не лише внутрішньою трансформацією політичного ладу, а й підвалиною для зовнішнього визнання держави як самостійного, суверенного актора.

Кульмінаційним моментом цього процесу став Вестфальський мир 1648 року, який, завершивши Тридцятилітню війну, закріпив концептуальні основи нового міжнародного порядку [27]. У його договірних положеннях виразно артикульовано принцип територіального суверенітету та незалежності держав, що означало відмову від універсалістських претензій Папства й Імперії [28, с. 258]. Зовнішня політика визначалася віднині не церковною чи імперською ієрархією, а волею окремих держав, які постали як автономні та рівноправні одиниці у відносинах між собою. Така трансформація означала докорінну зміну природи міжнародного права: від системи, в якій індивід міг бути безпосереднім учасником правових відносин (через капітуляції, привілеї тощо), до системи, у центрі якої стояла держава як єдиний і винятковий носій міжнародної правосуб'єктності.

Суверенітет як правова основа міжнародного порядку Нового часу.

У новоєвропейській політико-правовій думці ключовим концептом, що забезпечив інтелектуальне підґрунтя модерної державнос-

ті, став суверенітет – як юридична формула неподільної, вищої влади в межах певної території. Цей концепт, що постає у пізньому XVI столітті у відповідь на політичну нестабільність, релігійні війни й феодалну роздробленість, став основою формування нової, державоцентричної архітекτονіки міжнародного права.

Центральною фігурою в інтелектуалізації ідеї суверенітету був Жан Боден (1529-1596), який у своїй праці «Шість книг про республіку» («Les Six Livres de la République», 1577) [29] визначив суверенітет як «абсолютну і постійну владу держави». Ця влада не підлягає жодному зовнішньому або внутрішньому обмеженню, крім лише божественного і природного законів, і є основою легітимності державної дії. Боден вперше сформулював принцип неподільності влади як засаду державного порядку, тим самим відкидаючи феодалну поліцентричність і ставлячи в центр правопорядку унітарного, неособистісного суб'єкта – державу. Суверенітет у Бодена не тільки інституціональний, а й функціонально-правовий: це здатність держави видавати загальнообов'язкові норми, збирати податки, вести війни, здійснювати правосуддя без погодження з вищою владою.

У свою чергу, Гуго Гроцій, спираючись на традицію природного права, намагався узгодити суверенну волю держав із моральною вимогою універсальної справедливості. У праці «Про право війни і миру» («De jure belli ac pacis», 1625) [30] Гроцій визнавав державу як головного актора міжнародного порядку, але водночас підкреслював, що її діяльність має обмежуватися нормами розуму та природного права. Така позиція стала важливим теоретичним компромісом, який дозволив поєднати нову реальність політичного плюралізму суверенних держав із транснаціональною вимогою правової впорядкованості.

Внаслідок цих ідеологічних і концептуальних зсувів відбулося поступове закріплення держави як єдиного і виключного суб'єкта міжнародного права. Особа, громада, місто чи релігійна організація, які в попередні епохи могли виступати суб'єктами міждержавних відносин, утратили міжнародну правоздатність. У системі, що почала формуватися з XVII століття, лише держава визнається носієм прав та обов'язків, а всі інші – лише похідними від її волі представниками чи об'єктами її юрисдикції.

На основі цього концептуального підґрунтя формується нова «система держав», що функціонує як сукупність (своєрідний «клуб»)

суверенних одиниць, між якими діють принципи рівності, невтручання та взаємного визнання. Цей «клуб», однак, був не лише суверенним, а й деперсоналізованим: у міждержавній сфері визнавалися лише цілісні політично-територіальні об'єднання (держави), а не фізичні особи; міждержавні акти вже не укладалися від імені індивідуальних суб'єктів. Таким чином, у самій структурі нового міжнародного порядку було закладено заперечення автономної правосуб'єктності людини – вона опинялася поза межами юридичної взаємодії держав і могла бути учасником міжнародних правовідносин лише опосередковано, через належність до певної держави.

Такий підхід утвердився не лише в практиці, а й у доктрині: класичні автори – від Пуфендорфа до Ваттеля – розглядали міжнародне право виключно як право, що регулює відносини між державами, в якому індивід не є самостійним суб'єктом, а лише «елементом» внутрішнього порядку. Суверенітет у цьому сенсі не тільки визначав політичну автономію, а й обмежував правову видимість індивіда у зовнішньому правопорядку, відкладаючи персонілізацію міжнародного права на майбутні епохи.

Витіснення особи з міжнародного права: інституційні і концептуальні аспекти.

З утвердженням суверенної держави як єдиного актора міжнародних відносин відбувся радикальний зсув у правовому мисленні, який призвів до витіснення індивіда з поля міжнародної правосуб'єктності. Цей процес мав не лише доктринальний, а й інституційний вимір, позаяк супроводжувався формуванням замкненої системи норм, що орієнтувалися виключно на міждержавну взаємодію. В результаті особа перестала мислитися як безпосередній учасник міжнародних правовідносин і була зведена до інструментального статусу – представника, об'єкта або ресурсу державної політики.

В умовах класичного суверенітету держава виступає єдиним і виключним носієм прав і обов'язків на міжнародній арені. Вона володіє здатністю укладати договори, визнавати інших суб'єктів, вести війни й відповідати за свої дії. Особа ж не володіє міжнародно-правовою дієздатністю і не може бути стороною у правовідносинах, які відбуваються поза юрисдикцією її держави належності. Індивід у цій системі постає лише як інструмент дії держави або об'єкт її зовнішньополітичних рішень. Його статус у міжнародному вимірі завжди опосередкований державою – це може бути дипломат, що виступає носієм суверені-

тету; купець, діяльність якого регулюється двосторонніми договорами; найманець, залучений до війни; або злочинець, щодо якого діють правила екстрадиції. Жоден з цих випадків не передбачає автономної правової суб'єктності особи – індивід тут є лише функціональною фігурою в архітектоніці міждержавного порядку.

Відображення цієї концепції чітко прослідковується у класичних міжнародно-правових трактатах XVII–XVIII ст., насамперед у працях Корнеліуса ван Бяйнкерсхука, Самуеля фон Пуфендорфа та Емеріха де Ваттеля.

У правовій спадщині Корнеліуса ван Бяйнкерсхука (1673–1743) [31] прослідковується один із ключових етапів «деперсоналізації» міжнародного права, коли воно поступово звільнялося від персоніфікованих уявлень, пов'язаних із постаттю монарха, й набувало рис інституційної системи відносин між державами. У працях голландського юриста – передусім у «De foro legatorum» [32], «Quaestiones juris publici» [33] та «De dominio maris» [34] – відчутний відхід від династичної моделі, в якій міжнародні відносини розумілися як пряме продовження особистої волі правителя. Посол, за його концепцією, перестає бути приватним довіреним суверена і постає як офіційний представник державного організму; дипломатичні відносини втрачають характер міжособистісних актів і перетворюються на взаємодію інституційних суб'єктів. Так само судова практика, на яку спирався Бяйнкерсхук, виразно орієнтувалася не на апеляцію до персональної честі чи моральних чеснот монарха, а на норми, сформовані внаслідок усталеної діяльності судів та адміністративних органів.

Концептуально цей підхід спирався на ранній державоцентризм. Бяйнкерсхук одним із перших визначив міжнародне право як *jus inter gentes* у буквальному сенсі – право, що регулювало відносини між державами, а не між їхніми володарями. Його правове мислення позначене емпіризмом та своєрідним позитивізмом: норми міжнародного права він виводив не з універсалістських побудов природного права, а з фактичної практики, звичаїв і реальних прецедентів у політичному житті Європи. Символічним вираженням цієї трансформації стала його територіальна доктрина, сформульована у трактаті «De dominio maris» [34]. Принцип «влада закінчується там, де закінчується сила зброї» (*potestas finitur ubi finitur armorum vis*) відображав ідею, що компетенції держави визначаються її ефективним контролем над територією та простором, а не

особистими прерогативами чи амбіціями монарха.

У цьому й полягає значення наукової спадщини Бяйнкерсхука: він заклав основи нового бачення міжнародного права як системи, що функціонує завдяки діям «абстрактних» суб'єктів – держав, а не персональних суверенів [35, с. 353, 357]. Перехід від особистісного до інституційного виміру міжнародних відносин, від персональних домовленостей коронованих осіб до узвичаєних практик державних органів, означав формування модерної державоцентричної парадигми. У цьому сенсі Бяйнкерсхук виступає попередником науки та практики XIX століття, коли «деперсоналізація» міжнародного права стане вже домінуючою рисою європейської правової свідомості.

Самуель фон Пуфендорф (1632-1694), спираючись на ідеї природного права, визнавав лише державу як реальний суб'єкт міжнародного права, наголошуючи, що права і свободи особи можуть реалізовуватися лише в межах її громадянства. У праці «Право природне і міжнародне» («De jure naturae et gentium», 1688) [36] він розглядає народ не як сукупність осіб, а як інституціоналізовану єдність, підпорядковану державній волі. Швейцарський юрист, філософ і дипломат Емеріх де Ваттель (1714-1767) у своєму відомому трактаті «Право народів» («Le droit des gens», 1758) [37] фактично закріплює ідею, що міжнародне право є «правом націй», а не окремих людей. Усі міжнародні зобов'язання, на його думку, виникають лише між державами, і лише вони можуть бути суб'єктами міжнародної відповідальності.

Ця доктринальна деперсоналізація була підсилена також концепцією війни, яка у класичному міжнародному праві розглядалася як юридично врегульоване зіткнення волі суверенних держав. І *jus ad bellum* (право на ведення війни), і *jus in bello* (правила ведення війни) були сконцентровані виключно на відносинах між державами. Солдат, купець або пересічний мирний житель – усі ці фігури трактувалися або як інструмент реалізації волі суверена, або ж як об'єкт дії норм, адресованих іншим державам. Не випадково правовий статус полоненого чи цивільної особи у цей період визначала не міжнародна норма, а рішення держави, що володіла суверенним правом трактувати статус ворога на власний розсуд.

Таким чином, класичне міжнародне право формувалося як система, що виключала особу з активної правової участі. Така конструкція відповідає політичній логіці ранньомодерного суверенітету та відображала зага-

льне відчуження індивіда від процесу нормотворення та правозастосування на міжнародному рівні. І лише з кінця XVIII – початку XIX століття з'являться перші інтелектуальні імпульси до перегляду цієї концептуальної замкненості.

Правовий статус особи в умовах класичного суверенітету.

Класичне міжнародне право, сформоване під домінуючим впливом концепції суверенітету, визначало статус особи виключно як внутрішню справу держави [38]. В цій парадигмі індивід був юридично пов'язаний з певною політичною організацією – державою – через інститут підданства (*allegiance*), який уособлював не лише юридичну належність, але й політичну лояльність. Підданство мислилося не як форма правового партнерства між особою та державою, а як односторонній обов'язок підкорення. У зовнішньому правопорядку це означало, що особа не могла виступати суб'єктом міжнародних прав і обов'язків – її юридична дійсність обмежувалася юрисдикцією тієї держави, підданою якій вона була.

Цілковита відсутність міжнародного захисту прав людини становила одну з принципових характеристик класичного міжнародного права.

Сама ідея, що індивід може володіти правами не лише *intra statum*, а й *erga omnes*, у контексті XVII–XVIII століть видавалася несумісною з основоположними засадами суверенітету. Держава не лише визначала, які права має особа, але й одноосібно вирішувала, в який спосіб ці права можуть реалізовуватися або бути обмеженими. Жодного зовнішнього контролю за дотриманням прав індивіда не існувало, адже міжнародне право не визнавало особу за легітимного адресата або суб'єкта своїх норм.

Поза межами власної держави особа набувала особливого, виняткового статусу іноземця, який розглядався не як носій універсальних прав, а як потенційний об'єкт міжнародної регламентації [39].

Принцип «режиму найбільшого сприяння», що розвивався у двосторонніх договорах, забезпечував іноземцям елементарні гарантії комерційної діяльності або особистої безпеки, проте ці гарантії не ґрунтувалися на уявленні про природну гідність людини, а лише на дипломатичній доцільності.

Консульський захист ставав формою реалізації державної опіки над своїми підданими за кордоном, що ще раз підтверджувало: у міжнародній сфері особа діяла лише як тінь

своєї держави, а не як автономний правовий суб'єкт.

У цьому контексті держава виступала виключним посередником між індивідом і міжнародною спільнотою, монополізуючи можливість репрезентації, захисту, звернення чи відповідальності. Лише держава могла порушити питання про порушення прав своїх підданих за кордоном – і лише вона вирішувала, чи варто це робити. Особа не мала жодного доступу до міжнародного правосуддя, а всі спроби розв'язати спір або добитися сатисфакції відбувалися між державами, поза волею й участю безпосередньо зацікавленої людини.

Таким чином, у структурі класичного міжнародного права особа була повністю підпорядкована державній суб'єктності – як у сенсі правового статусу, так і в змісті юридичної дії. Цей правовий порядок, заснований на фетишизації суверенітету, тривалий час не передбачав жодного простору для автономної присутності індивіда в міжнародному правопорядку. І лише драматичні зрушення на межі XIX–XX століть поступово відкривають шлях до переосмислення цієї моделі.

Теоретико-правові наслідки деперсоналізації міжнародного права.

Витіснення особи з простору міжнародного права в епоху класичного суверенітету мало далекосяжні теоретико-правові наслідки, які визначили не лише конфігурацію правових відносин на міжнародній арені, а й самі уявлення про межі та природу юридичної дії. Ключовим результатом цього процесу стало формування жорсткої дихотомії між особою та державою, яка відповідала ширшому розмежуванню між «приватним» і «публічним». У цій бінарній моделі індивід мислився як суб'єкт внутрішнього, приватноправового порядку, тоді як держава – як єдиний носій публічної, міжнародної правосуб'єктності. Така дихотомія не лише концептуально виключала особу з сфери міждержавного права, а й закріплювала за державою виняткове право виступати творцем, виразником (мовцем), і адресатом міжнародних норм.

Цей поділ, у свою чергу, зміцнив концепцію державної автономії, яка реалізувалася передусім через принцип невтручання у внутрішні справи. Відповідно до цього принципу, будь-яке звернення до становища особи в межах національної юрисдикції трактувалося як неприпустиме втручання в суверенну компетенцію. Такий підхід закріпив переконання, що держава не може бути притягнута до міжнародної відповідальності за дії чи бездіяльність щодо власних підданих, навіть у разі грубих

порушень їхніх прав. Отже, індивід був юридично ізольований не лише від позитивної участі в міжнародному праві, а й від мінімального міжнародного захисту, що робило його цілковито залежним від волі державної влади.

Водночас, у цьому ж історичному контексті відбувався паралельний розвиток приватного міжнародного права – сфери, яка залишалася майже єдиною, де особа могла зберігати (хоча й обмежену) правосуб'єктність у міжнародному вимірі. Приватне міжнародне право займалося визначенням того, яка національна юрисдикція й яке матеріальне право мають застосовуватися до правовідносин з іноземним елементом. Хоча це й дозволяло особам здійснювати юридично значущі дії через державні кордони, вони при цьому залишалися об'єктами державного регулювання, а не повноцінними суб'єктами міжнародного права. Особа тут діяла у просторі, створеному й контрольованому національними правопорядками, а не у сфері справжньої міжнародної автономії.

Наслідком поширення цієї моделі також стало фундаментальне відчуження індивіда від процесу творення міжнародних норм. Лише держави мали здатність брати участь у правотворчих процесах: укладати договори, формулювати звичаї, здійснювати дипломатичне представництво. Індивід же не мав не лише права на участь, а й навіть можливості звернення до механізмів міжнародного правосуддя. Його юридичне буття у міжнародному вимірі було повністю опосередковане державною волею, що означало втрату будь-якої правової автономії. Людина як така не мала голосу у формуванні правил, які могли істотно впливати на її долю в умовах воєн, колонізації чи економічної експансії.

Таким чином, деперсоналізація міжнародного права в епоху класичного суверенітету стала не лише наслідком концептуальних зрушень, а й механізмом, який системно відтворював правову безмовність індивіда. Саме ця ситуація – коли людина не була видимою для міжнародного права – стане предметом доктринального перегляду та політичного спротиву в подальшу епоху, що поступово приведе до певної трансформації статусу особи у напрямку суб'єктності.

Перехід до нової парадигми: витоки критики класичного суверенітету.

У другій половині XVIII століття починає вимальовуватися інтелектуальна опозиція до жорсткої моделі класичного суверенітету, що ґрунтувалася на виключності державної правосуб'єктності й повному витісненні особи

з міжнародно-правового виміру. Ця критика не була ще системною чи чітко оформленою в юридичних формах, однак уже заклала підґрунтя для подальшої трансформації міжнародного права у напрямі його гуманізації й поступової «реперсоналізації».

Потужним джерелом перегляду догм класичного права стала природно-правова доктрина, що набула свого апогею у добу Просвітництва. Її філософські передумови спиралися на уявлення про людину як носія невід'ємної гідності й природних прав, які не можуть бути цілковито поглинуті суверенною владою. У працях Локка, Руссо, Монтеск'є та пізніше Канта право особи набуває універсального статусу – такого, що передреє позитивному законодавству й має бути джерелом легітимності державного порядку. Хоча це ще не було міжнародним правом у вузькому сенсі, сама поява концепції прав людини як автономного виміру правової дійсності означала підваження ідеї повної підпорядкованості особи виключно національній державі.

Окрім доктринальних зрушень, практика міжнародних відносин XVIII – початку XIX століття також поступово засвідчувала нестійкість засади виключної державної правосуб'єктності. Хоча держави формально залишалися єдиними акторами міжнародного права, все частіше виникали випадки, коли обґрунтуванням для втручання у внутрішні справи ставали саме дії щодо окремих осіб або груп. Прикладами цього можуть слугувати гуманітарні інтервенції з боку великих держав під приводом захисту християнських меншин в Османській імперії, інтернаціоналізація питань мореплавства, де апелювали не лише до інтересів держав, а й до «свободи людини торгувати», або ж дипломатичне втручання заради звільнення окремих осіб із незаконного ув'язнення чи рабства. Такі дії ще не визнавали особу суб'єктом міжнародного права, але демонстрували, що виключна державна воля вже не є єдиним критерієм легітимності міжнародної дії.

У філософсько-правовому дискурсі того часу розпочинаються дискусії щодо меж державного суверенітету, що підважують абсолютистський підхід до міжнародної правосуб'єктності. Жан-Жак Руссо, з одного боку, підкреслював абсолютність народного суверенітету, але з іншого – наголошував на необхідності суспільного договору, в якому особа зберігає певну автономію [40]. Іммануїл Кант у своєму проекті «До вічного миру» (1795) [41] окреслив ідею космополітичного права, що охоплює не лише держави, а й індивідів як

членів єдиної, заснованої на нормах моралі спільноти – людства. Всі ці міркування, незважаючи на різну спрямованість, ставили під сумнів замкненість держави як виключного джерела правового буття.

Таким чином, вже наприкінці XVIII – на початку XIX століття формується концептуальне підґрунтя для майбутньої реперсоналізації міжнародного права. Утвердження ідеї прав людини, емпіричні прецеденти гуманітарних втручань, філософські пошуки універсального правопорядку – усе це поступово відкривало простір для перегляду постулатів класичного суверенітету. І хоча юридично особа залишалася поза межами міжнародної правосуб'єктності, інтелектуальні та політичні передумови її повернення в поле міжнародного права вже були закладені.

Висновки. Формування модерного міжнародного права в епоху становлення суверенних держав супроводжувалося принциповою зміною парадигми правосуб'єктності. Якщо в середньовічному універсалістському правопорядку індивід – принаймні у певних контекстах – міг бути безпосереднім адресатом і носієм правових норм, то із закріпленням концепції державного суверенітету міжнародне право остаточно зосереджується на не державі як єдиному і виключному суб'єкті правових відносин. Цей зсув відбувався поступово, під впливом доктринальних, політичних та інституційних чинників, і завершився утвердженням замкненої системи міждержавної правової взаємодії, в якій особа була повністю деперсоналізована.

Ключовими чинниками цієї трансформації стали: криза середньовічного політичного дуалізму, секуляризація влади внаслідок

Реформації, централізація абсолютної монархії та Вестфальський мир 1648 року, що закріпив засади територіального суверенітету. У доктринальному вимірі концепт неподільної верховної влади, сформульований Жаном Боденом, адаптований до міжнародної сфери Гуго Гроцієм і розвинений Корнеліусом ван Бяйнкерсхуком, Самуелем фон Пуфендорфом, Еммеріхом де Ваттелем та іншими, створив інтелектуальне підґрунтя для виключної державної правосуб'єктності. У цій системі індивід розглядався не як самостійний учасник правовідносин, а лише як носій функцій держави або об'єкт її зовнішньої політики.

Деперсоналізація міжнародного права знайшла вияв у жорсткому розмежуванні між приватним і публічним, особою і державою. Індивід втратив можливість безпосередньої правової участі у міжнародному порядку, був позбавлений механізмів захисту від державної сваволі в зовнішньому вимірі, а його статус обмежувався рамками підданства та дипломатичного представництва. Принцип невтручання в суверенну компетенцію держави остаточно ізолював особу від міжнародного правосуддя й виключив її з процесу творення норм.

Разом із тим, уже у другій половині XVIII століття окреслюються інтелектуальні обрії для перегляду цієї парадигми. Розвиток природно-правової думки, дискусії про універсальні права людини, практика гуманітарних втручань і філософське осмислення меж суверенітету (у працях Ж.-Ж. Руссо, І. Канта) закладають передумови для майбутнього повернення особи до простору міжнародного права. Саме в цих напрямках виникає потенціал для поступової реперсоналізації міжнародного правового порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Walker T.A. A History of the Law of Nations. Vol. I: From the earliest times to the peace of Westphalia, 1648. Cambridge, Cambridge University Press. 1845. 361 p. XIV, 797 p.
2. Laurent F. Histoire du droit des gens et des relations internationales. 18 t. Bruxelles, A. Lacroix, Verboeckhoven. 1865-1870.
3. Nussbaum A. A Concise History of the Law of Nations. – New York: Macmillan, 1947. 376 p.
4. Oppenheim L. International Law: A Treatise. Vol. 1. Peace. London: Longmans, Green and Co., 1905. 642 p.
5. Grewe W.G. The Epochs of International Law. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2000. 780 p.
6. Koskenniemi M. The Gentle Civilizer of Nations: The Rise and Fall of International Law 1870–1960. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 569 p.
7. Neff S.C. Justice Among Nations. A History of International Law. Cambridge, London: Harvard University Press. 2014. 628 p.
8. Lesaffer R. European Legal History. A Cultural and Political Perspective. Cambridge: Cambridge University Press. 2009. IX, 549 p.
9. Lesaffer R. (ed.) Peace treaties and international law in European history. From the late Middle Ages to World War One. Cambridge: Cambridge University Press. 2004. 465 p.
10. Gaurier D. Histoire du droit international : de l'Antiquité à la création de l'ONU. Rennes: Presses universitaires de Rennes, 2005. 1136 p.
11. Дмитрієв А.І., Дмитрієва Ю.А., Задорожній О.В. Історія міжнародного права. Монографія. Київ: Проміні, 2008. 383 с.
12. Буткевич О.В. Історія міжнародного права: підручник. Київ: Ліра-К, 2013. 416 с.

13. Мищик В.В. Питання про міжнародну правосуб'єктність фізичної особи. Альманах міжнародного права. 2010. Вип. 2. С. 25–36.
14. Савчук К.О. Історія міжнародного права. Курс лекцій. Київ; Одеса: Фенікс, 2021. 140 с.
15. Кресін О.В. Політико-правова спадщина української політичної еміграції першої половини XVIII століття: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2001. 468 с.
16. Лиман С.І., Парфіненко А.Ю. Історія міжнародних відносин та дипломатії (довестфальська доба): навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2024. 700 с.
17. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Витоки ідеї прав і свобод особи у міжнародних угодах нового часу (XV – початок XX ст.). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2025. Вип. 91. Ч. 5. С. 218-228. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.31>
18. Псьота Т.В. Генеза засад правового статусу особи в європейській міжнародно-правовій дійсності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право.* 2024. Вип. 37. С. 208-213. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-24>
19. Псьота Т. В. Поняття міжнародно-правового статусу особи в сучасній правовій думці: історіографія проблеми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2023. Вип. 78(2). С. 372-376. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.60>
20. Задорожній О.В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України: монографія. Київ: К.І.С., 2014. 688 с.
21. Буткевич О.В. Статус іноземців в стародавньому міжнародному праві. Український часопис міжнародного права. 2002. Вип. 3. С. 44-60.
22. Тарасов О.В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії : монографія. Харків: Право, 2014. 512 с.
23. Солоненко О.М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К., 2017. 360 с.
24. Аношина Н.-Т. Ю. Головний акт Віденського конгресу 1815 року як основа міжнародного правопорядку XIX – початку XX століття: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 192 с.
25. Колісниченко К.С. Ліга Націй у розвитку міжнародного права: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 234 с.
26. Ржевська В.Н. Моделі колективної безпеки в доктрині і практиці міжнародного права: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 334 с.
27. Дмитрієв А.І. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України; Київський університет права, 2001. 426 с.
28. Дятлов В. О. Реформи і Реформація в Німеччині (XV–XVI століття). Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, 2010. 308 с. С. 258.
29. Bodin J. Les six livres de la Republique de I. Bodin Angeuin. Paris: chez Jacques du Puys, Libraire Iuré, à la Samaritaine, 1577. 832 p. https://archive.org/details/bub_gb_MVm59jCyHbIC/page/n3/mode/2up
30. Grotius H. The law of war and peace : De jure belli ac pacis libri tres. Indianapolis : Bobbs-Merrill, 1925. XLVI, 946 p. URL: <https://archive.org/details/lawofwarpeacedej0000grot/page/n7/mode/2up>
31. Гавриленко О.А. Корнеліус ван Бяйнкерсхук – видатний представник голландської школи міжнародного права кінця XVII – першої половини XVIII ст. *Правова держава.* 2024. № 53. С. 21-31. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.53.300732>
32. Bynkershoek C. van. (1721). De foro legatorum tam in causa civili, quam in criminali, liber singularis. Lugduni Batavorum, apud Joannem vander Linden. 207 p. URL: <https://archive.org/details/deforolegatorumt00bijn/page/n5/mode/2up>
33. Bynkershoek C. van. (1930). Quaestionum juris publici libri duo. Volume one. Latin text of 1737. A Photographic Reproduction of the Edition of 1737, with a List of Errata, and a Portrait of Bynkershoek. Oxford: Clarendon Press. VIII, [30], 417, [2] p.
34. Bynkershoek C. van. (1995). De Domino Mares Dissertatio. The Minor Works of Cornelius van Bynkershoek, Jurisconsult and Presiding Judge. Introduction by James Brown Scott. Translated by Ralph Van Deman Magoffin. New York: Oxford University Press 1923. Reprint W.S. Hein, 429, [3] p.
35. Гавриленко О.А. Історіографія еволюції міжнародного права та його науки: основні етапи становлення та розвитку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право».* 2025. Вип. 39. С. 349-365. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-39>
36. Pufendorf S. De Jure Naturae Et Gentium. Libri Octo. Volume One. The photographic reproduction of the edition of 1688. Washington: Carnegie Endowment for International Peace; Division of International Law. 1934. 1002 p. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.88506/page/216/mode/2up>
37. Vattel, Emer de. Le droit des gens, ou principes de la loi naturelle, Appliqués à la conduite & aux affaires des Nations & des Souverains. Tome 1. A Londres, 1758. 480 p. URL: https://archive.org/details/bub_gb_92U8AAAAcAAJ/page/n3/mode/2up
38. Литвин І.І. Сутність поняття правового статусу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* 2016. Вип. 38. Т. 1. С. 18–21.
39. Гулак О.В., Слюсаренко С.В., Позняков С.П. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства: теоретико-правові засади. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. Вип. 13. С. 191-195. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-13-191-195>
40. Dirda M. A philosopher who wrote with passionate eloquence about the heart and the human condition. *The Washington Post.* 2005. December 17. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/entertainment/books/2005/12/18/a-philosopher-who-wrote-with-passionate-eloquence-about-the-heart-and-the-human-condition/e0a3b768-3964-4457-9bcd-5f8b467d13>
41. Гусев В. І. І. Кант : філософське обґрунтування ідеї миру. *Наукові записки НАУКМА.* 2000. Т. 18 : Філософія та релігієзнавство. С. 8-16. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/0c379415-18ef-4eb5-8005-ebb284fcb877>

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори засвідчують, що, незважаючи на те, що один із авторів статті є членом редакційної колегії цього журналу, процес рецензування, прийняття рішення щодо публікації та редагування проводилися незалежно,

без його участі чи впливу. Будь-які потенційні конфлікти інтересів були повністю усунені шляхом зовнішнього контролю процесу

Стаття надійшла до редакції 07.10.2025
Стаття рекомендована до друку 19.11.2025

Переглянуто 09.11.2025.
Опубліковано 30.12.2025

O. A. HAVRYLENKO,

DSc (Law), Professor,

Professor of the International and European Law Department

E-mail: o.gavrylenko@karazin.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5554-4919>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

I. A. LOHVYENENKO

PhD (History), Associate Professor,

Head of the Department of Theory and History of State and Law

E-mail: igor_logv@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000000315054418>

Kharkiv National University of Internal Affairs
Kharkiv, Ukraine, 61080, Leva Landau Ave., 27

Ye. S. LOHVYENENKO

PhD (Law), Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Constitutional and International Law

E-mail: evgeniyalogvinenko11@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7687-843X>

Kharkiv National University of Internal Affairs
Kharkiv, Ukraine, 61080, Leva Landau Ave., 27

**THE BIRTH OF THE MODERN SOVEREIGN STATE
AND THE “DEPERSONALIZATION” OF INTERNATIONAL LAW
(LATE 16TH – EARLY 19TH CENTURY)**

ANNOTATION. In the article the historical and legal analysis of the process of establishing a modern sovereign state and its consequences for the architecture of international law in the period of late 16th – early 19th centuries has been conducted. It is shown that the establishment of sovereignty as the basic principle of political organization led to a radical transformation of the international legal order – from medieval universalism with a multi-layered structure of power and a multiplicity of subjects to a state-centered system in which the state itself is the sole and exclusive bearer of international legal personality.

It has been proven that the process of “depersonalization” of international law, i.e., the displacement of the individual from the circle of direct subjects of legal relations, was a natural result of the formation of modern statehood. In the medieval order, certain categories of persons (merchants, diplomats, privileged corporations) could participate in international relations. However, with the transition to sovereignty, conceptually formulated in the works of Jean Bodin and Hugo Grotius, and later enshrined in the doctrine of Pufendorf, Bynkershoek, and Vattel, international law acquired a distinctly institutional, inter-state character. The Peace of Westphalia in 1648 symbolized this transformation by adopting the principles of territorial integrity, equality, and non-interference as the basis for international relations. These basic principles defined (these dominant principles defined) the state as a single, fully-fledged legal entity in the international arena. A historical and legal analysis of the process of establishing a modern sovereign state and its consequences for the architecture of international law in the early modern period (late 16th – early 19th centuries) has been conducted. It is shown that the establishment of sovereignty as the basic principle of political organization led to a radical transformation of the international legal order – from medieval universalism with a multi-layered structure of power and a multiplicity of subjects to a state-centered system in which the state itself is the sole and exclusive bearer of international legal personality.

It has been proven that the process of “depersonalization” of international law, i.e., the displacement of the individual from the circle of direct subjects of legal relations, was a natural result of the formation of modern statehood. In the medieval order, certain categories of persons (merchants, diplomats, privileged corporations) could participate in international relations. However, with the transition to sovereignty, conceptually formulated in the works of Jean Bodin and Hugo Grotius, and later enshrined in the doctrine of Pufendorf, Bynkershoek, and Vattel, international law acquired a distinctly institutional, inter-state character. The Peace of Westphalia in 1648 symbolized this transformation by adopting the principles of territorial integrity, equality, and non-interference as the basis for international relations. These basic principles defined (these dominant principles defined) the state as a single, fully-fledged legal entity in the international arena. A historical and legal analysis of the process of establishing a modern sovereign state and its consequences for the architecture of international law in the early modern period (late 16th – early 19th centuries) has been

conducted. It is shown that the establishment of sovereignty as the basic principle of political organization led to a radical transformation of the international legal order – from medieval universalism with a multi-layered structure of power and a multiplicity of subjects to a state-centered system in which the state itself is the sole and exclusive bearer of international legal personality.

It has been proven that the process of “depersonalization” of international law, i.e., the displacement of the individual from the circle of direct subjects of legal relations, was a natural result of the formation of modern statehood. In the medieval order, certain categories of persons (merchants, diplomats, privileged corporations) could participate in international relations. However, with the transition to sovereignty, conceptually formulated in the works of Jean Bodin and Hugo Grotius, and later enshrined in the doctrine of Pufendorf, Bynkershoek, and Vattel, international law acquired a distinctly institutional, inter-state character. The Peace of Westphalia in 1648 symbolized this transformation by adopting the principles of territorial integrity, equality, and non-interference as the basis for international relations. These basic principles defined (these dominant principles defined) the state as a single, fully-fledged legal entity in the international arena.

Special attention is paid to the intellectual and conceptual aspects of the process of depersonalization: the transition from dynastic-personal logic of foreign relations to rationalized interaction between states; the formation of institutional diplomatic and military mechanisms; the consolidation of the doctrine of war as the prerogative of sovereigns. These changes were accompanied not only by a narrowing of the legal visibility of the individual, but also by the establishment of a positivist approach to international law as a system that regulates exclusively inter-state relations. Relationship between sovereignty and human rights, international responsibility of states, and legal personality of the individual. It is emphasized (the conviction is expressed) that studying the history of the depersonalization of international law allows for a better understanding of the origins of the modern global legal order and the contradiction

Appropriate generalizations and conclusions have been made, in particular noting that the historical displacement of the individual from the international legal order had long-term consequences for the structure of international law in the 19th and 20th centuries, but at the same time laid the foundation for contemporary discussions about things that still determine the balance between the state and the individual in the international legal system.

KEYWORDS: *international law, sovereignty, early modern period, depersonalization, legal personality, universalism, state-centrism.*

REFERENCES

1. Walker, T. A. (1845). *A history of the law of nations. Vol. I: From the earliest times to the peace of Westphalia, 1648.* Cambridge: Cambridge University Press.
2. Laurent, F. (1865–1870). *Histoire du droit des gens et des relations internationales (Vols. 1–18).* Bruxelles: A. Lacroix, Verboeckhoven.
3. Nussbaum, A. (1947). *A concise history of the law of nations.* New York: Macmillan.
4. Oppenheim, L. (1905). *International law: A treatise. Vol. 1. Peace.* London: Longmans, Green and Co.
5. Grewe, W. G. (2000). *The epochs of international law.* Berlin & New York: Walter de Gruyter.
6. Koskenniemi, M. (2001). *The gentle civilizer of nations: The rise and fall of international law 1870–1960.* Cambridge: Cambridge University Press.
7. Neff, S. C. (2014). *Justice among nations: A history of international law.* Cambridge, MA: Harvard University Press.
8. Lesaffer, R. (2009). *European legal history: A cultural and political perspective.* Cambridge: Cambridge University Press.
9. Lesaffer, R. (Ed.). (2004). *Peace treaties and international law in European history: From the late Middle Ages to World War One.* Cambridge: Cambridge University Press.
10. Gaurier, D. (2005). *Histoire du droit international: De l'Antiquité à la création de l'ONU.* Rennes: Presses Universitaires de Rennes.
11. Dmytriiev, A. I., Dmytriieva, Yu. A., & Zadorozhnyi, O. V. (2008). *History of international law: A monograph.* Kyiv: Promeni. (in Ukrainian)
12. Butkevych, O. V. (2013). *History of international law: A textbook.* Kyiv: Lira-K. [in Ukrainian]
13. Mytsyk, V. V. (2010). The issue of the international legal personality of an individual. *Almanac of International Law*, (2), 25–36. (in Ukrainian)
14. Savchuk, K. O. (2021). *History of international law: Lecture course.* Kyiv & Odesa: Feniks. (in Ukrainian)
15. Kresin, O. V. (2001). *Political and legal heritage of the Ukrainian political emigration of the first half of the 18th century: A monograph.* Kyiv: V. M. Koretsky Institute of State and Law, NAS of Ukraine. (in Ukrainian)
16. Lyman, S. I., Parfinenko, A. Yu. (2024). *History of international relations and diplomacy (the pre-Westphalian era): A textbook.* Sumy: Universytetska Knyha. (in Ukrainian)
17. Syroid, T. L., & Fomina, L. O. (2025). The origins of the idea of human rights and freedoms in modern-age international treaties (15th–early 20th century). *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series*, 91(5), 218–228. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.31> (in Ukrainian)
18. Psota, T. V. (2024). Genesis of the legal status of the individual in European international legal reality. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Law Series*, (37), 208–213. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-24> (in Ukrainian)
19. Psota, T. V. (2023). The concept of the international legal status of the individual in modern legal thought: Historiographical analysis. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series*, 78(2), 372–376. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.60> (in Ukrainian)
20. Zadorozhnyi, O. V. (2014). *The genesis of Ukraine's international legal personality: A monograph.* Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian)
21. Butkevych, O. V. (2002). The status of foreigners in ancient international law. *Ukrainian Journal of International Law*, (3), 44–60. (in Ukrainian)

- 22.Tarasov, O. V. (2014). Subjects of international law: Problems of modern theory. Kharkiv: Pravo. (in Ukrainian)
- 23.Solonenko, O. M. (2017). International criminal justice: Stages of formation and development. Kyiv: Lira-K. (in Ukrainian)
- 24.Anoshyna, N.-T. Yu. (2011). The Final Act of the Congress of Vienna (1815) as the basis of the international legal order of the 19th–early 20th centuries. Odesa: Feniks. (in Ukrainian)
- 25.Kolisnichenko, K. S. (2011). The League of Nations and the development of international law. Odesa: Feniks. (in Ukrainian)
- 26.Rzhevaska, V. N. (2020). Models of collective security in the doctrine and practice of international law. Odesa: Feniks. (in Ukrainian)
- 27.Dmytriiev, A. I. (2001). The Peace of Westphalia (1648) and modern international law. Kyiv: V. M. Koretsky Institute of State and Law, NAS of Ukraine; Kyiv University of Law. (in Ukrainian)
- 28.Dyatlov, V. O. (2010). Reforms and the Reformation in Germany (15th–16th centuries). Chernihiv: T. H. Shevchenko Chernihiv National Pedagogical University. (in Ukrainian)
- 29.Bodin, J. (1577). Les six livres de la République. Paris: Jacques du Puys. URL: https://archive.org/details/bub_gb_MVm59jCyHbIC/page/n3/mode/2up
- 30.Grotius, H. (1925). The law of war and peace: De jure belli ac pacis libri tres. Indianapolis: Bobbs-Merrill. <https://archive.org/details/lawofwarpeacedej0000grot/page/n7/mode/2up>
- 31.Havrylenko, O. A. (2024). Cornelius van Bynkershoek – an outstanding representative of the Dutch school of international law (late 17th – first half of the 18th century). *Pravova Derzhava*, 53, 21–31. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.53.300732> (in Ukrainian)
- 32.Bynkershoek, C. van. (1721). De foro legatorum tam in causa civili, quam in criminali, liber singularis. Lugduni Batavorum: Joannem vander Linden. URL: <https://archive.org/details/deforolegatorumt00bijn/page/n5/mode/2up>
- 33.Bynkershoek, C. van. (1930). Quaestionum juris publici libri duo (Vol. 1). Oxford: Clarendon Press.
- 34.Bynkershoek, C. van. (1923/1995). De dominio maris dissertatio. In The minor works of Cornelius van Bynkershoek. (R. V. D. Magoffin, Trans.; J. B. Scott, Ed.). New York: Oxford University Press. Reprint: W. S. Hein.
- 35.Havrylenko, O. A. (2025). Historiography of the evolution of international law and its science: Main stages of formation and development. *Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Law Series*, (39), 349–365. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-39> (in Ukrainian)
- 36.Pufendorf, S. (1934). De jure naturae et gentium: Libri octo (Vol. 1). Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.88506/page/216/mode/2up>
- 37.Vattel, E. de. (1758). Le droit des gens, ou principes de la loi naturelle, appliqués à la conduite & aux affaires des nations & des souverains (Vol. 1). Londres. URL: https://archive.org/details/bub_gb_92U8AAAACAAJ/page/n3/mode/2up
- 38.Lytvyn, I. I. (2016). The essence of the concept of legal status. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series*, 38(1), 18–21. (in Ukrainian)
- 39.Hulak, O. V., Slyusarenko, S. V., & Pozniakov, S. P. (2022). The legal status of foreigners and stateless persons: Theoretical and legal foundations. *Scientific Notes. Law Series*, (13), 191–195. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-13-191-195> (in Ukrainian)
- 40.Dirda, M. (2005, December 17). A philosopher who wrote with passionate eloquence about the heart and the human condition. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/entertainment/books/2005/12/18/a-philosopher-who-wrote-with-passionate-eloquence-about-the-heart-and-the-human-condition/e0a3b768-3964-4457-9bcd-5f8b467d13>
- 41.Husiev, V. I. (2000). I. Kant: The philosophical justification of the idea of peace. *Scientific Notes of the National University of Kyiv-Mohyla Academy. Philosophy and Religious Studies*, 18, 8–16. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/0c379415-18ef-4eb5-8005-ebb284fcb877> (in Ukrainian).

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors certify that, although one of the authors of the article is a member of the editorial board of this journal, the peer review, publication decision, and editorial processes were conducted independently, without their participation or influence. Any potential conflicts of interest were fully mitigated through external oversight of the process

The article was received by the editors 07.10.2025
The article is recommended for printing 19.11.2025

The article was revised 09.11.2025
This article published 30.12.2025